

Українська мова

УДК 81'42(045)

Масло О. В.

доцент кафедри української лінгвістики,
літератури та методики навчання
Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Волкова І. В.

доцент кафедри української лінгвістики,
літератури та методики навчання
Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ЧАС» У РОМАНІ ВОЛОДИМИРА ЛИСА «СТОЛІТТЯ ЯКОВА»

У статті розглянуто особливості вербалізації концепту «час» на матеріалі роману В. Лиса «Століття Якова». Зосереджено увагу на основних виявах аналізованого концепту. Виявлено такі засоби мовної репрезентації концепту, як індивідуально-авторські номінації, лексеми-вербалізатори, художні тропи. Досліджено механізми вербалізації часу шляхом аналізу прямих і похідних номінацій, контекстуальних синонімів, метафоричних номінацій, стійких порівнянь, асоціативного поля. Виявлено й окреслено авторські інтерпретації деяких темпоральних проміжків.

Ключові слова: *когнітивний аспект, концепт, асоціативне поле, контекстуальні синоніми, темпоральне значення.*

Постановка проблеми. Сучасний підхід до аналізу лінгвальних явищ відзначається активізацією когнітивного аспекту наукових пошуків на різних рівнях мовної системи. Особливого значення на сьогодні набуває вивчення концепту як «найбільш універсальної системи смислів» [3, с. 7], «багатовимірного утворення, що характеризується такими диференційними

ознаками: зв'язок із мовою, мисленням, пам'яттю та психікою, абстрагування, етнокультурне забарвлення, момент переживання, специфікація узагальнення, автореферентність, безтілесність, відкритість, вічність, динамічний характер, гнучкість, множинність складників, потенційна суб'єктивність, тривалість і складність формування...» [7, с. 41], «оперативна змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи й мови мозку...всієї картини світу, відбитої в людській психіці» [8, с. 90].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботах А. Вежбицької, О. Кубрякової, Б. Серебреннікова, М. Болдирева, С. Воркачова, Й. Стерніна, В. Колесова, В. Маслової, В. Карасик, Т. Нікульшиної, Т. Володіної, С. Денисової, О. Астаф'єва та ін. розроблено методологію сучасної когнітивної лінгвістики, окреслено завдання концептивістики, визначено місце терміна «концепт» серед інших термінологічних одиниць, різні підходи до його вивчення, сформовано модель концептуального аналізу. У нашому дослідженні ми будемо спиратися на визначення концепту за О.Селівановою: «Концепт – це різносубстратна одиниця свідомості, що містить уявлення, образи, гештальти, поняття» [15,с. 111]. В. Манакін вважає, що витoki майбутньої когнітології слід шукати у твердженні Гумбольдта та О.О.Потебні: «Чи не про засади майбутньої когнітології йдеться, коли О. О.Потебня, розвиваючи ідеї Гумбольдта, послідовно досліджує «дію думки у слові» – феномен, який виходить за межі лінгвістики, маючи свою царину, яку тільки зараз намагаються окреслити когнітивісти» [11, с. 3]. У зв'язку з розробкою в сучасній лінгвістиці проблеми мовної особистості як об'єкта культури, питання розгляду різних мовних концептів набуло особливої актуальності. На сьогодні досліджено коло ідеологічних, філософських, культурних, ментальних, міфологічних, соціальних концептів (свобода, дух, хитрість, жінка, чоловік, хліб, серце, істина, душа, хитрість та ін.). На матеріалі кількох мов шляхом зіставлення концептів окреслено відмінності мовної картини світу: душа й серце (І. Голубовська), шлях

(О. Пальчевська), дім і родина (Т. Сорока), вчинок (Т. Радзієвська), повітря (О. Прохорова, І. Чекулай), час (В. Фефелова), успіх і невдача (В. Калініченко), час і простір (Т. Нікульшина). Аналіз концептів на матеріалі фразеологізмів здійснено В. Ужченком (концепт хліб), Ж. Краснобаєвою-Чорною (життя). Також об'єктом уваги щодо аналізу концептів є й творчість письменників: роботи О. Слюніна, О. Кузьміна, О. Задорожної, Л. Мініч. На матеріалі української мови розкрито механізми організації знань про світ шляхом аналізу концептів мудрість (Т. Крижанівська), покарання (О. Левченко), правда/неправда (М. Мамич), творчість (Н. Мех), усмішка й сміх (В. Ганєчко), воля (П. Редін).

Однією з центральних одиниць вивчення когнітивної лінгвістики є концепт «час». Час – насамперед філософське поняття: «Одна з основних об'єктивних форм існування матерії, яка виявляється в тривалості буття» [2, с. 137]. «Час – як основна умова будь-якого кінцевого існування (таким чином і нашого внутрішнього й зовнішнього дискурсивного мислення), час не припускає ні емпіричного пояснення походження, ні раціонального визначення його сутності» [18, с. 367-368].

В українській лінгвістиці концепт «час» знайшов відображення в працях В. Фефелової [16], О. Бачишиної [1], Ю. Дем'янової [5], О. Петрушенко [13], М. Цегельської [17], Т. Павлюк [12], О. Задорожної [6]. У роботі будемо спиратися на визначення М. Всеволодової щодо трактування лінгвістичного аспету категорії часу як «відбиття засобами мови сутності фізичної та філософської категорії часу» [4, с. 11]. Концепт часу «охоплює не лише номінації часових відтінків, пір року (століття, рік, місяць та ін.), а й лексеми-орієнтири із семантичним компонентом час (назви явищ природи із конкретною часовою віднесеністю: сонце, сніг, номінанти предметів, речей, що є фіксаторами плину часу (годинник); лексеми, семантична структура яких об'єднує семи «час» і відлік стосовно теперішнього моменту (учора, сьогодні, завтра, досі, минуле, майбутнє); мовні маркери віку людини та певних часових етапів її життя (юний, зрілий, літній, старий, молодість,

юність і т. ін.), а також яскраво конотовані індивідуально-авторські реалізатори темпоральної семантики» [13, с. 12].

Матеріалом для нашого дослідження обрано роман відомого драматурга, прозаїка, публіциста В. Лиса «Століття Якова» – епос-біографія поліського українця на тлі історичних подій. Час у творі є виразником не тільки емоційно-психічного стану Якова Меха, але й камертоном усього роману. Наше дослідження буде спрямоване ближче до психолінгвістичного підходу вивчення концепту «час», який дозволить проаналізувати час як одну з основних категорій буття.

Постановка завдання. Отже, метою розвідки є дослідження вербалізації концепту «час» у мовній картині світу роману В. Лиса «Століття Якова», визначення індивідуально-авторських особливостей стилістичної адаптації слів – носіїв темпоральної семантики. Відповідно до мети виділяємо такі **завдання**: виявити механізми вербалізації часу через комплекс семантичних груп, описати деякі особливості реалізації концепту «час». У роботі будемо спиратися на перелік мовних засобів, що формують номінативне поле концепту, подане дослідниками З. Поповою та Й. Стерніним: прямі назви концепту, похідні (переносні) номінації концепту, спільнокореневі слова, контекстуальні синоніми, метафоричні найменування, стійкі порівняння зі стрижневим словом, вільні словосполучення, що дають номінації тим чи іншим ознакам, які характеризують концепт, асоціативне поле (сукупність асоціатів), суб'єктивні словесні визначення [14, с. 69-71]. Варто зауважити, що твір В. Лиса «Століття Якова» досліджувався літературознавцями (Я. Поліщук, С. Бородіца), мовознавцями – зазвичай це діалектизми в мовно-поетичній картині світу В. Лиса (Л. Спанатій), антропоніми (І. Левчук), демінутивні утворення (І. Беркешук).

Виклад основного матеріалу. Осмислюючи різні типи часових моделей, В. Лис через свідомість Якова творить індивідуальний час, який перетікає з одного спогаду в інший і ґрунтується на синтезі астрономічного, біологічного, історичного часів, що й формують цілісну картину роману.

Головною характеристикою психологічного часу в романі є існування його як часової перспективи, де минуле представлено пам'яттю головного героя, теперішнє – очікуванням столітнього ювілею та приїзду Оленки. Суб'єктивна оцінка часу ґрунтується насамперед на емоціях, почуттях Якова, тому час в романі не має застиглої форми, він увесь час перетікає з одного спогаду до іншого. Недарма на титулці роману зображений пісочний годинник. Ключовим вербалізатором аналізованого концепту є однойменна лексема «час». Образ часу, а саме концепт «століття» закладений у назві твору «Століття Якова» і представлений ретроспекцією минулого. Сучасні епізоди чергуються зі спогадами героя, що переносять його в різні часові площини: дитинство, юнацтво, зрілий вік, старість.

Як засоби мовної об'єктивації концептуальної одиниці в романі виступають метафори, порівняння, тавтології: «Ци четвертий, гойже, *час як летить*» [9, с. 106], «*Час спливав. Час – мука*» [9, с. 115], «За малою трюхикав *старий дядько*, а швидше *дідуган – час*. Та вона ще не відчувала його кроків, як і застережливо протягнутої над чорнявенькою голівкою длані *старого мудригана*» [9, с. 146], «*Час розтягся, мовби велика гумова лямка. Розтягся, а тоді вдарив – по руках, щоках, середині. Що він наробив окаянний?*» [9, с. 218], «*Назад не вернеш.. Назад не вернеш... Не вернеш назад...*» [9, с. 206].

Д. С. Ліхачов аналізував художній час як художню тканину літературного твору, що підкорює своїм художнім завданням і граматичний час, і філософське розуміння його письменником [10, с. 492]. Категорія темпоральності в романі виражена граматичними, словотвірними, лексичними та образними засобами. Номінативне поле аналізованого концепту досить широке, його формують лексеми різних частин мови: іменники з темпоральною семантикою:

- назви загальних часових понять: *час, мить, життя* «*життя стихає*» [9, с. 215]; «*Кляте життяє. Али й таке, що мусово за нього триматися*» [9,

с. 150], «Так довго, пане полковнику, що не тільки години, цілого дня, а може, й *життя* не стачить» [9, с. 202]; «цієї *миті*, пам'ятає Яків..» [9, с. 35].

- назви конкретних вимірів часу: *день* «Не розкрутиш назад *день* чи *рік...*» [9, с. 12], *рік, тиждень, хвилина, вечір, місяць, осінь, зима, літо* «Опиралися не міг і вже ніколи не опирався – ціле *літо* й половину *осені*. Довгі й короткі водночас» [9, с. 31]; *ніч, століття, вечір, світанок* «*сотня* коло воріт стоїть» [9, с. 205];

- назви певних подій, свят, явищ представлені в романі дуже широко, адже історичні події є тлом, на фоні якого розгортається особисте життя Якова: *війна, «війна з більшовиками у двадцятому році»* [9, с. 35]; «*велика війна* гримотить над світом» [9, с. 14]; «з якої сімі в УПА є, хто на колонію ходив» [9, с. 152]; «у їхній окрузі, знав, *сотня Чехури* діє, а той Дубові, себто Тимошу, підпорядковується. То ж *лісовики*», ци, як казали – «*бульбаши*», - не зачеплять» [9, с. 193]; «у східних кресах, на Волині й Галичині, вже *хазяйнують совєти*, встановлюють свої порядки» [9, с. 141]; «Теї весни почали *вивозити в Сибір поляків*» [9, с. 146]; «Весілля має бути після *Покрови*» [9, с. 27], «А *Михайла* за два деньочки й було» [9, с. 188]; «...якраз на третього *православного Спаса*» [9, с. 106]; «Минулого дня було *Успінське, Сплиннівське розговіння...*» [9, с. 108]; «Десь там і Уляна була. Певніше на останніх *вечорницях*» [9, с. 37], «Не те, щоб заріс, перед *Зеленими Святами...*» [9, с. 51].

- іменники-назви певного періоду життя людини: *дитинство, старість, юність, молодість*: «Ну, любіл, спрашиваю...В *юності* ілі когда там?» [9, с. 21].

Прикметники із темпоральним значенням: *старий, малий, молодий, минулий, безстрокова*; прислівники *теперка, зновика, вечором, поволечки, такечки, швидше, вранці, ввечері, раненько, пізно*; займенники *всеньке, кожнісіньке*. Найрідше категорію темпоральності в романі представляють дієслова зазвичай минулого часу чи безособові форми: *вечоріло, «Було ще. Було...*» [9, с. 211]. Час у цьому випадку виступає універсальним

вербалізатором. Числівники належать до периферії лексики із темпоральною семантикою й залежать від часових властивостей дистрибутивних елементів: «Ще рік-два, хай три...Закохаються, залюбляться, а там...» [9, с. 22]; «Дев'яносто штири було, – зітхнув Яків. – Дев'яносто п'ятий іде» [9, с. 25]; «Дружили, ой, дружили, після тієї пам'ятної розмови – рік, два, три, чотири, а потім і залюбилися» [9, с. 26].

У романі активно використовуються синтагматичні та парадигматичні відношення, що вербалізують концепт «час». Так, темпоральні лексеми представлені узуальними та оказіональними предикатами й атрибутами: «Ніч вдивлялася у нього стооким невидимим зіром, несла крадькома у чорній торбі сотню, а може, й тисяче звіренят, здатних рознести довкола біду» [9, с. 151], «Вечір був волохатим, як звір» [9, с. 75]. Парадигматичні відношення найширше виявляються на словотвірному рівні: *старий – старечий – старуций – старезна – престарий*.

Словотвірними засобами вираження категорії темпоральності є наявність демінутивних суфіксів, що виражають концепт часу шляхом окреслення певного періоду життя Якова. Так, дитинство, молодість – це спогади про kota *Вуркотиська*, імена малий *Яшко*, *Улянка*, *Зосенька*, *Зосюня*, *Уляся*, *Яся*, *Ясик*, *Ясичку*, *Яську*, *Уляська*, *Івась*, *Парасочка*, *Софійка-Зосечка*, *Артемко*, *Уляночка*, *Іванко*, *Устиночка*, старість – зазвичай *Яків*, *Зося*, *Олька*.

Асоціативне поле концепту «час» встановлюємо шляхом співвідношення його номенів із назвами інших понять, через які увиразнюються концептуальні смисли. У романі семантичною ознакою «швидкоплинності часу» є лексеми *старість*, *пам'ять*, *спогади*, *минулий*: «*Старість* голоблі наставляє» [9, с. 206]; «Ні, не йому, того він *не пам'ятає*, *авжеж на пам'ятає*»; «Голос із *минулого*, далекий, наче луна, що прилетіла із-за лісу» [9, с. 48]; «Одне його мучила – *спогади* про Улянку. *Спомини*, які могли пилку спинити, коли різав. *Спомини*, які вривалися посеред білого дня й могли збудити посеред ночі» [9, с. 62]; «Типерка, коли її нема, коли закінчилися *спогади* про її перебування, мовби прокручене кіно *пам'яті*» [9,

с. 93]. Ці лексеми також у творі представлені імпліцитно: «Він ішов, а разом з ним волочився спомин» [9, с. 191]; «Шкарубкою, поораною, висохлою долонею.. Яків торкається Улянчиної руки. Висушеної, поораної жилами. Наче скибки маленькі серед малого поля» [9, с. 223]. Головною концептуальною метафорою часу в романі є *пам'ять*: «Тільки приходить. І кудись проситься. В душу? У *пам'ять*?» [9, с. 177]; «Питає в ночі, вітру, у *пам'яті* своєї...» [9, с. 179].

Часоназви виступають означеннями або означуваними словами. Так, для експлікації значення «належність до минулого» найчастіше вживається епітет *старий* та антонім до нього – *молодий*, *малий*, семантика таких сполучень у контексті різнопланова: «Який же я *старий*, думає Яків. – Який *старий*, Боже мій...*Старий*, от і все» [9, с. 11]; «Яків дивиться на *кота старого, облізлого, шерсть місцями позлипалася*» [9, с. 11]; «Бач, стільки на світі прожив, *старий шкарбун..*» [9, с. 12]; «На дереві коло хати, *старій яблуні, сидів кіт*» [9, с. 15]; «Може,ти *стара ворона*, яка бачила все на світі?» [9, с. 28]; «Та перед ним сиділа не дівчинка, а швидше досвідчена, майже *стара жінка з молодим лицем*» [9, с. 29] «Оленка провела його двоюрідного внука до *старих розхняблених воріт*» [9, с. 53], «*Дві старі розсохлі яблуні, старезна, пригнута до землі груша*» [9, с. 87], «Він примощується на *лавку, напіврозсохлу*, як і він сам. Скрипить лавка, і скриплять його кості. Розсохлися» [9, с. 71]; «Ніна ставить склянку на *старуций стіл*, що тулиться до тину» [9, с. 95]; «На його подвіря ступає *стара* і вже трохи згорблена жінка...Тільки тулить *старе*, колись знане ним тіло до себе, мовби намагається зігріти» [9, с. 221]; «Так вони ж не ходячі. Я такех *старих шкап* і не щитаю» [9, с. 184]; «положив у кишеню свого *старого кожуха...*» [9, с. 191]; «*Стара шкарбунка...*» [9, с. 197]. «То був шум якогось незнаного *старого дерева*, що єдине шумить серед тихого-тихого лісу» [9, с. 221], «Він і приніс *стару каструлю...*» [9, с. 18]; «Ще стачило сили за день десятків чи й більше яблук втерти на *старій терці...*» [9, с. 94]; «Улянка тодішня йому завше на *вишеньку молоденьку* схожою була і на *ялинку* водночас [9, с. 26],

«І той *маленький росточок* вже пустив коріння в його серці» [9, с. 33];
«Лежать на *молодій траві*, на якій ряднина постелена» [9, с. 27],
«Затарабанила *маленькими кулачками* в його *старечі груди*» [9, с. 92].

Концепт «час» у романі представлений як експліцитно, так й імпліцитно через порівняння, метафору, паралелізм: «Не розкрутиш назад день чи рік, як те *колесо*. *Колесо тоже назад не побіжить*» [9, с. 12]; «Він почув навіть звук – *далекий, пронизливий, наче щось тріснуло, забриніло й не може перестати бриніти*» [9, с. 25]; «*Мохом все вже поросло. Мохом і болотом..*» [9, с. 27]; «...ніби він сам у *колодязь бездонний дивиться*» [9, с. 27]. Сему «швидкоплинність часу» актуалізують фізіологічні та психологічні процеси стану головного персонажа: фізичний стан здоров'я, а також спогади, на тлі яких відбувається розгортання подій. «Заточився, то й заточився... А тут *щось кольнуло наче, різонуло, в серці чи коло серця*...Він отак *упаде, серце спиниться*, не одразу й знайдуть» [9, с. 11]; «І все ж він підводиться, в *боку стріляє, аж в очах темніє..*» [9, с. 12]; «*кашель посеред літа невідомо чого став душити*» [9, с. 19]; «*Кашляє довго й натужно*»; «*Пальці його рук холодіють*» [9, с. 13]; «*Губи його мертвіють*» [9, с. 14], «*Сідало сонце за тополі на краю села, і разом з сонцем сідало його життя*» [9, с. 46]; «*Скрипить лавка, і скриплять його кості*» [9, с. 71]; «У неї блищать *холодні зорі. Холодно і в нього на душі*» [9, с. 99].

Насамперед у творі привертають увагу контекстуальні синоніми та індивідуальні номінації бачення часу головним персонажем як мовні репрезентанти досліджуваного концепту: *смерть, туман, самотність*: «Його *смерть* сидить у тому письмі. На денці, самісінькому денці конверта, *маленька і зіщулена, як зернина, що закотилася у щілину і втратила надію колись прорости*» [9, с. 14], «Старий, старий, старий...Блекнуть очі, *карга у них сидить* і крадькома за цим світом підглядає, де дигає дід-дідуган» [9, с. 52]; «Кликав *смерть* і знав, що не докличеться, а якщо й прителющиться *стара карга*, то днів за два-три» [9, с. 90]; «ци й відпустила б *чорна бабушенця...*» [9, с. 189]; «Ци й була *окаянниця*» [9, с. 199]; «*Іти в той*

туман, розчинитися в ньому, в цій сірій густій масі» [9, с. 226], «А дожити до весни, до теї пори, коли прокинеться, знову озветься цвіркун, який живе у його *самотній* хаті» [9, с. 235], «Не в силі зрушити з місця, чогось чекає посеред своєї *самотності*» [9, с. 112].

Концепт «час» експлікується через певний простір, у якому водночас зіставляються окремі часові сегменти: минуле й теперішнє, молодість і старість. «То ж *Гнатів хутір*... Гната Сердюкового. Циганом прозвали. Він теперика десь в Расеї, а жінка його до батька вернулася. Того й стоїть хутір пустою» [9, с. 41]; «*Від Гнатового хутора в лісі тепер не лишилося й сліду. Місце тільки осталося. Невеличкий горбок, де стояла хата. Усе поросло чагарником...*» [9, с. 87]. «Раз попросив, щоб Яків покликав Гандзю *в гайок, той самий, де вони колись із Улянкою стрічалися*» [9, с. 177]. «Зблимує вогонь у вікні сусідів. *Тепер там нова хата нових господарів на місці колишньої Федотової. Улянчиної. Тієї, до якої не раз малим бігав*» [9, с. 208].

У романі зафіксовані авторські інтерпретації деяких темпоральних проміжків: час - це «*життя, яке сідає*» [9, с. 46]; «*прокручене кіно пам'яті*» [9, с. 93]; «*мука*» [9, с. 115]; «*старий дядько, швидше дідуган*» [9, с. 146]; «Життя промайнуло, як один-єдиний день. *Марєво, сон*, хоч і поле в тому сні нібито велике було, і річка, яку перепливав, широка» [9, с. 230]; «*чекання*» [9, с. 92]; «*поїзд, що рухається*» [9, с. 233]; *голос*, який кличе Якова; *цвіркун*, який єднає минуле з теперішнім і майбутнім.

Висновки і пропозиції. Отже, проведене дослідження засвідчує, що концепт «час» у романі є інтегративним уявленням темпоральності, що ґрунтується на асоціаціях та фоновій площині – історії. Категорія темпоральності виражена граматичними, словотвірними, лексичними, образними засобами.

Список літератури:

1. Бачишина О. Б. Мовне вираження часу та простору в українській химерній прозі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів, 2016. 20 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ, 2003. 1440 с.

3. Вільчинська Т. Номінативне поле концепту «любов» (на матеріалі поезії шістдесятників). *Наукові записки. Сер. Філологічні науки (мовознавство)*. 2011. Вип. 95. С. 6–9.
4. Всеволодова М. В. Категория именной темпоральности и закономерности ее речевой реализации: автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.00. Москва, 1982. 24 с.
5. Дем'янова Ю. О. Мовне вираження концепту час у поезії Т. Г. Шевченка: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Запоріжжя, 2007. 20 с.
6. Задорожна О. М. Концепт «час» в українській поетичній мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ. 2008. 20с.
7. Краснобаєва-Чорна Ж. Концептуальний аналіз як метод концептивістики (на матеріалі концепту *життя* в українській фраземіці. *Українська мова*. 2009. №1. С.41–52.
8. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов. Москва. 1996. 156 с.
9. Лис В. Століття Якова. Харків. 2010. 240 с.
10. Лихачев Д. С. Избр. работы: в 3 т. Т. 1. Ленинград. 1987. 653 с.
11. Манакін В. Когнітивна лінгвістика та доцільність для сучасного мовознавства. *Наукові записки. Сер. Філологічні науки (мовознавство)*. Вип. 95. 2011. С. 3–6.
12. Павлюк Т. П. Концепт «час» у порівняльних конструкціях сучасного українського поетичного мовлення. *Наукові записки: збірник наукових праць. Сер. філологічна*. Вип. 24. Острог. 2012. С.233–236.
13. Петрушенко О. О. Лексико-семантична польова структура «час» у науковій лінгвостилістичній парадигмі (поетичний дискурс другої половини ХХ століття). Тернопіль. 2013. 22 с.
14. Попова З. Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика. Москва, 2007. 314 с.
15. Селіванова Е. А. Когнитивная ономаσιология. Київ, 2000. 247 с.

16. Фефелова В. Багатовекторність лінгвокультурного концепту «час» (на матеріалі французької, української та російської мов). *Наукові записки. Сер. Філологічні науки (мовознавство)*. Вип.95. 2011. С. 114–119.

17. Цегельська М. В. Структурна типологія одиниць семантичного поля час в сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровськ. 2000. 17 с.

18. Энциклопедический словарь / Издатели: Ф. А. Брокгаузь, И. А. Ефронъ. С.-Петербургъ. 1892. 481с.

ВЕРБАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПТА «ВРЕМЯ» В РОМАНЕ ВЛАДИМИРА ЛИСА «СТОЛЕТИЕ ЯКОВА»

В статье рассмотрены особенности вербализации концепта «время» на материале романа В. Лиса «Столетие Якова». Внимание сосредоточено на основных проявлениях анализированного концепта. Выявлены такие средства языковой репрезентации концепта, как индивидуально-авторские номинации, лексемы-вербализаторы, художественные тропы. Исследованы механизмы вербализации времени путем анализа прямых и производных номинаций, контекстуальных синонимов, метафорических номинаций, стойких сравнений, ассоциативного поля. Выявлены и описаны авторские интерпретации некоторых темпоральных промежутков.

Ключевые слова: *когнитивный аспект, концепт, ассоциативное поле, контекстуальные синонимы, темпоральное значение.*

VERBALIZATION OF THE CONCEPT “TIME” IN THE NOVEL BY VLADIMIR LIS “THE AGE OF JACOB”

The article analyzes the peculiarities of verbalization of the concept “time” on the material of the novel by V. Lis “The age of Jacob”. Attention is focused on the main manifestations of the analyzed concept. Such means of language representation of the concept, as individual author's nomination, lexemes, verbalizers, artistic trails are identified. The mechanisms of time verbalization are investigated by analyzing direct and derivative nominations, contextual synonyms,

metaphorical nominations, persistent comparisons, and an associative field. The author's interpretation of some temporal intervals are revealed and described.

Key words: *cognitive aspect, concept, associative field, contextual synonyms, temporal meaning.*